

Васьківська Галина,
*д. пед. н., професор, зав. відділу дидактики Інституту педагогіки
НАПН України, Україна*

ПСИХОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

У сучасних кризових умовах гостро постало питання організації навчального процесу у закладах загальної середньої освіти. Таких викликів сучасна освіта ще не мала, тому і готових відповідей немає. Сьогоднішній карантин дав виклик усім: учителям, батькам, дітям, активній громадськості. Науковці, звісно, теж намагаються віднайти оптимальні шляхи розв'язання цієї проблеми.

Як спонукати учня до навчання поза класом, коли поруч немає вчителя, немає однокласників. Тобто зовнішні чинники не впливають. Не потрібно соромитися за незнання, немає конкуренції, бажання бути першим, стати кращим. Усе це працює у класі, колективі.

Так що важливіше сьогодні – вчитель, технології, зміст, технічні засоби? Як і у звичайному режимі, важливо – все. Однак, усе потребує значної корекції. Від учителя, наприклад, – вимагається значно більше докладати зусиль, від яких залежить мотивування учнів до навчання. А передусім це залежить від його настрою, бо зараз педагогічна діяльність перейшла в онлайн.

Мотивація є ключовим аспектом у процесі навчання, зокрема саме дистанційного навчання. Вчитель має знати, які справжні мотиви учня у навчанні. Залежно від мотивів здійснюється стимулювання. За розуміння вчителем таких мотивів уможлиблюється ефективно використання відповідних стимулів. Постає гостро необхідність з'ясування того, до чого саме прагне учень, що він хоче у подальшому житті, які його уподобання саме на цей момент – момент свободи від обов'язкових уроків у стінах школи. Вчитель у режимі дистанційності не повинен критикувати, піддавати сумніву прагнення учня, якщо навіть воно здається нездійсненним. Необхідно використати мотиви учня для спонукання його до певних дій, які сукупно живитимуть бажання пізнавати світ, здобувати знання заради себе і свого майбутнього, а отже, й сприятимуть ефективності навчання.

Стимулювання учнів до навчання здійснюється за трьома критеріями: психологічний (ефективність процесу стимулювання учнів підпорядковується потребам і мотивам навчальної діяльності, що спонукає до зміни мотивів); педагогічний (завдання вчителя викликати позитивні зміни в ставленні учнів до навчання, що відбувається за суб'єкт – суб'єктної взаємодії); соціальний (стимулювання має здійснюватися з огляду на позиціонування учня у майбутньому).

Дослідники стимулювання поділяють на моральне і матеріальне. Звичайно, вчитель може керуватися лише моральним стимулюванням. Часто для спонукання до навчання батьки застосовують матеріальне стимулювання. Подекуди це має певний ефект. Отже, послуговуючись визначенням М. Фіцули, зазначимо, що стимулювання – це методи, спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню школярів навчальною інформацією. До них належать методи формування пізнавальних інтересів та методи стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні [5, с. 129-133].

Учитель, який прагне досягнення ефективного результату, спрямовує діяльність учнів у такий спосіб, щоб вони були активними, вміли самостійно розв'язувати проблемні ситуації, креативно підходили до виконання поставлених завдань, до розв'язання різних задач, прагнули до взаємодії з учителем. Водночас, як зазначає Ю. Бабанський, дидактична взаємодія фактично відсутня, якщо немає активної діяльності самих учнів із засвоєння знань, якщо вчитель не

створив мотивацію та не забезпечив організацію такої діяльності [1, с. 345].

В умовах дистанційного навчання збільшується потреба взаємодовіри між учителем і учнем, що залежить від тактовності, доброзичливості вчителя, поваги до гідності дитини, впевненості у потенційних можливостях учня. Тобто посилюється роль особистісно орієнтованого підходу. Формується особистість, яка має власний потенціал, виявляє суб'єктну активність, самостійність, ініціативу, свідомість та відповідальність щодо саморозвитку, культурного перетворення себе та соціуму [4].

Педагогічні умови змінилися. За дистанційності ініціюються додаткові соціально детерміновані процеси, що стосуються осмислення, переосмислення гуманістичних цінностей, вибудовування на їх основі іншої моральної картини діяльності, а отже, – й освітньої поведінки учнів у самоізоляції [3].

Зростає роль педагогічних технологій у процесі дистанційного навчання. Адже необхідно дібрати саме ті, які можливо застосувати в онлайн режимі. Це мають бути проблемно-пошукові завдання, виконання проектів, для перевірки вчитель має користуватися тестами, які він сам розробив відповідно до індивідуальних характеристик учня, тобто має здійснюватися диференційований підхід. Оскільки неможливість виконання певних завдань у період ізоляваності учня від класу не сприяє актуалізації пізнавальної активності. Учень може уникати виконання непосильних завдань, що унеможливить засвоєння відповідного матеріалу.

Окрім мотивації і стимулювання учнів засобами рефлексійно-пізнавальної технології [2], за дистанційних обставин, доцільно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Симбіоз рефлексійно-пізнавальної та ІКТ стає і основним, і допоміжним засобом, виконуючи функції тренажера як для учня, так і для самого вчителя. За вмілого поєднання педагогом у дистанційному режимі психологічних, дидактичних, технологічних аспектів навчання учні замислюватимуться не тільки над важливістю програмових знань, а й над потребою самоаналізу і самооцінки своєї освітньої діяльності під час карантину.

Список використаних джерел

1. Бабанский Ю. К., Слостенин В. А., Сорокин Н. А. [и др.]. *Педагогика*. 2-е изд., доп. и перераб. / [под ред. Ю. К. Бабанського] Москва: Просвещение, 1988. 479 с.

2. Васьківська Г. О. *Рефлексійно-пізнавальна технологія в умовах профільного навчання: метод. посіб.* Київ: Педагогічна думка, 2019. 116 с.
3. Васьківська Г. О., Косянчук С. В. Риторичні уміння учнів старшої школи у контексті ціннісно-сміслової сфери. *Українська мова і література в школі.* 2011. № 8. С. 14-19.
4. Мельник Н. Впровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес. *Початкове навчання та виховання.* 2006. № 13. С. 3-5.
5. Фіцула М. Н. *Педагогіка.* Київ: Академія, 2000. 354 с.